

3. Boendependling eller arbetspendling?

VILKA FAKTORER ÄR det som ligger bakom pendlingen? I syfte att få en större förståelse för pendlingens inneboende mekanismer har vi delat upp den i olika beståndsdelar. Dels ser vi ett antal individuella skäl till varför man börjar pendla som främst handlar om var man vill bo och vilket arbete man vill ha och kan få, dels finns det ett antal faktorer i omvärlden som påverkar pendlingens storlek. I detta kapitel tittar vi främst på de individuella pendlingsmotiven, medan nästa kapitel tar fokus på de omvärldsfaktorer som har inflytande på pendlandet.

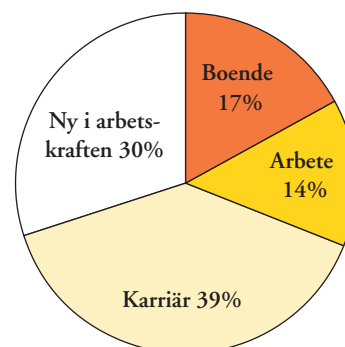
Grovt går det att dela in pendlarna i dem som pendlar för boendets skull och dem som pendlar för arbetets skull. I den första kategorin ingår de som arbetar kvar i den tidigare boendekommunen, men som börjat pendla på grund av att de bytt boendekommun. Skälen kan vara att man exempelvis hittat ett bättre och billigare boende i den nya boendekommunen eller hittat en ny partner som man flyttat ihop med. I den andra kategorin ingår personer som börjat pendla till en arbetsplats i en annan kommun än boendekommunen. Denna grupp går i sin tur att dela in i två undergrupper; de som tidigare varit arbetslösa och fått ett nytt arbete och de som börjar pendla för att de hittat ett bättre eller mer välbetalt arbete.

Det finns också en ganska stor tredje kategori nyblivna pendlare som tidigare inte ingått i arbetskraften, främst ungdomar och utrikes födda som inte bott så länge i Sverige. Storleken på den kategorin påverkas i hög grad av hur stor andel av befolkningen i kommunen som är ung eller som nyligen invandrat i Sverige.

Nya pendlare år 2000

Vi har studerat nya pendlare år 2000, det vill säga de som inte pendlade år 1999 men som gjorde det året därpå. Det fanns 265 000 nya pendlare år 2000, varav 55 procent män och 45 procent kvinnor. Vi har identifierat fyra grupper av pend-

Diagram 1 • Nya pendlare år 2000 fördelat på pendlarkategorier; procent

Källa: Svenska Kommunförbundet och SCB.

lare och namngett grupperna efter det sannolikt vanligaste skälet till att man börjat pendla (se Definitioner på sidan 9).

Karriärpendlarna den största gruppen

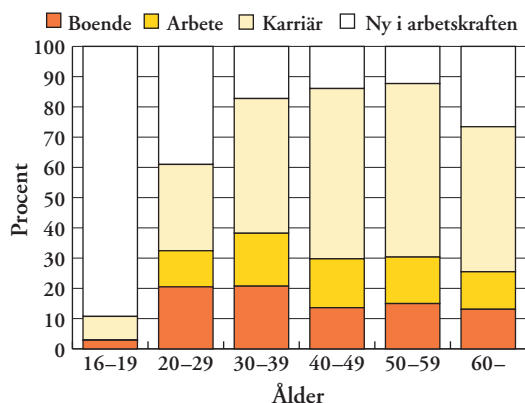
Den största gruppen av nya pendlare år 2000 är karriärpendlarna, det vill säga pendlare för vilka ett bättre arbete lockat i en annan kommun. Nästan 40 procent tillhör denna grupp. Boendependlarna och tidigare arbetslösa som nu arbetspendlar uppgår till 17 respektive 14 procent, medan 30 procent av de nya pendlarna inte ingick i arbetskraften föregående år.

Skäl att pendla varierar med åldern

Jämfört med andra åldersgrupper är boendependlarna överrepresenterade i åldern 20–39 år, arbetspendlarna i åldern 30–49 år och karriärpendlarna bland de något äldre (40–59 år). I den yngsta åldersklassen (16–19 år) dominerar, av naturliga skäl, pendlare som tidigare inte varit i arbetskraften (se diagram 2).

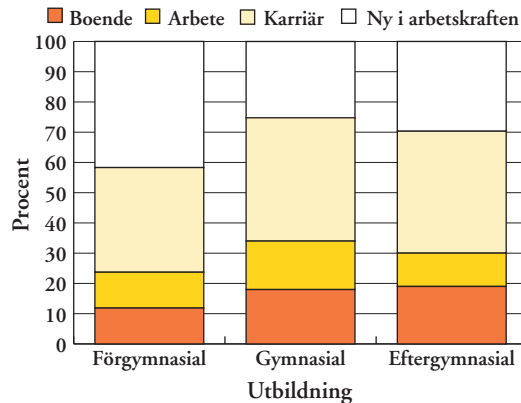
Boendependlandet är något vanligare bland kvinnor, medan karriärpendlandet har en övervikt bland män. Den största differensen finns i åldersgruppen 30–39 år, då många familjer har unga barn. Av nya pendlare i den åldersgruppen var 48 procent av männen karriärpendlare jäm-

Diagram 2 • Nya pendlare år 2000 fördelat på åldersklasser och olika kategorier av pendlare

Källa: Svenska Kommunförbundet och SCB.

Diagram 3 • Nya pendlare år 2000 fördelat på utbildningsnivå och kategori av pendlare

Källa: Svenska Kommunförbundet och SCB.

fört med 41 procent bland kvinnorna. I rapporten *Effekter av framtida regionförstoring i Mälardalen* framgår att det finns en betydande genusbetingad skillnad i pendlingen i Mälardalen. Män pendlade längre sträckor och använde bil i större utsträckning. Detta innebär att de möjligheter till specialisering och ökad lön som större lokala arbetsmarknader erbjuder inte utnyttjas av kvinnor i samma utsträckning som män. Om en person i familjen pendlar långt kräver det ofta att partnern tar ett större ansvar för hem och barn. Eftersom denna partner ofta är kvinnan skulle sannolikt karriärmöjligheterna öka för kvinnorna om båda i familjen hade nära till arbetet.

Bland nya pendlare med låg utbildning fanns det en överrepresentation av personer som tidigare inte funnits i arbetskraften. Detta beror troligtvis på att många i den gruppen haft en svag anknytning till arbetsmarknaden. Tidigare arbetslösa som börjat pendla fanns främst bland dem med gymnasial utbildning, medan boendependlarna fanns väl representerade bland dem med högst utbildning. Andelen karriärpendlare var ungefär lika stor bland personer med gymnasial och eftergymnasial utbildning.

Statistik på riksnivå visar att det främst är högt utbildade män som pendlar. Detta gäller dock

främst i storstadsregionerna. För enskilda kommuner kan pendlarna bestå av helt andra grupper. Vi har tittat närmare på köns-, ålders-, utbildnings- samt branschfördelningen för pendlare i de 50 kommuner som avviker mest från riksgenomsnittet. Resultatet visade på väldigt stora variationer. Till mindre kommuner med verkstadsindustri är det ofta lågt utbildade yngre eller äldre män som pendlar och till de med stor offentlig sektor domineras ofta pendlandet av kvinnor.

Utpendling

I detta avsnitt skall vi visa hur respektive kategori av nya pendlare år 2000 fördelar sig mellan olika kommuner och kommungrupper. Vi har jämfört varje pendlarkategori för sig, tagit antalet in- eller utpendlare och ställt dessa i relation till dagrespektive nattbefolkningen och sedan jämfört siffran som vi fått fram för respektive kommun med siffran för hela riket.

Ett exempel på hur vi gjort

Tierp hade 146 nya boendeutpendlare år 2000. Nattbefolkningen uppgick till 8 660 personer. För hela riket var motsvarande siffror cirka 46 000 respektive 4,06 miljoner. Detta ger $146/8\,660 = 1,69$ procent för Tierp och $46\,000/4,06$ miljoner = 1,13 procent för hela riket. Index för boendeutpendlingen i Tierp blir därmed 149 (1,69 dividerat med 1,13). Andelen nya boendeutpendlare i Tierp var alltså 49 procent större än riksgenomsnittet. Många människor flyttar uppenbarligen dit, men har arbetet kvar i en annan kommun.

Observera dock att man inte skall dra alltför långtgående slutsatser av detta material eftersom det rör sig om nyblivna pendlare under endast ett enskilt år. Materialet är därför känsligt för till exempel effekter av företagsetableringar eller nedläggningar som i hög grad kan påverka statistiken för enskilda kommuner.

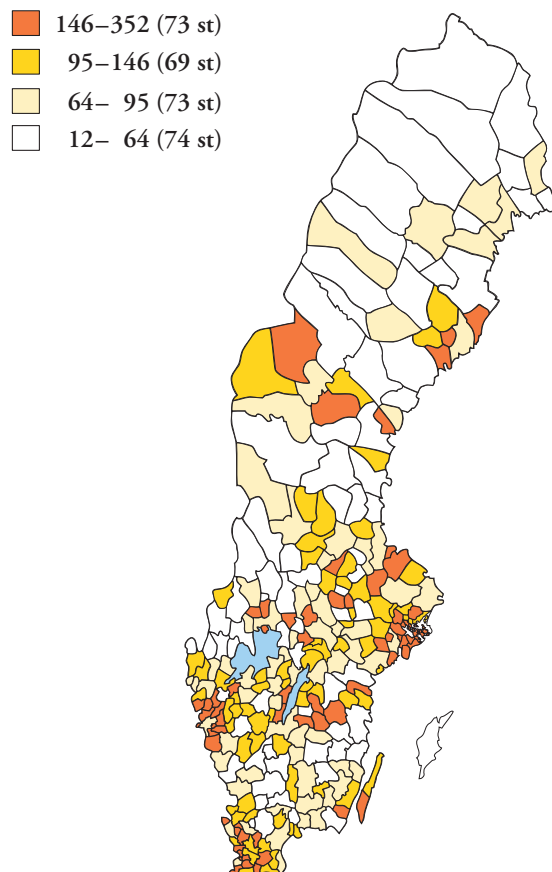
Förortskommuner

har många boendeutpendlare

En hög andel boendeutpendlare är en indikation på att kommunen är populär som boendekommun. Ofta rör det sig om kommuner som ligger nära en större stad. Av 36 förortskommuner runt Stockholm, Göteborg och Malmö hade mer än hälften ett index på över 200 och ingen under index 120. Andra regioner där många tillhör denna pendlarkategori var sydöstra Östergötland samt även i Jämtlands län och kommunerna runt Umeå (se karta 5).

Sundbyberg, Solna och Burlöv kommun hade de största andelarna nya boendeutpendlare (se tabell 2 på sidan 18). I toppen fanns också, förutom

Karta 5 • Nya boendeutpendlare i förhållande till nattbefolkningen år 2000; index Riket = 100

Källa: Svenska Kommunförbundet och SCB.

förortskommunerna, ett antal kommuner som ligger nära en residensstad som exempelvis Söderköping, Vännäs, Hammarö, Lekeberg och Timrå. Lägst andel nya boendeutpendlare hade Gällivare och Kiruna med index 12 respektive 16 (se tabell c i bilaga 1).

Om man antar ett statistiskt synsätt så är boendependlingen den enda typ av pendling som inte är en »vinn vinn«-situation för de båda kommunerna. Eftersom det aldrig sker något byte av arbete så påverkas inte den lokala arbetsmarknadens funktionalitet. Arbetskraftsutbudet möter inte efterfrågan på ett bättre sätt och det uppstår inte

något ökat utbyte av kunskap och idéer. Boendekommunen från vilken utpendlingen sker ökar befolkningen, medan den kommun där arbetet finns minskar befolkningen. På längre sikt kan dock en ökad boendependling ge dynamiska effekter. Geografiskt blir den lokala arbetsmarknaden successivt allt större med en ökad boendependling och människors urval av möjliga boende- och arbetsställen ökar.

Hög arbetslöshet eller närhet till en större stad ger hög arbetsutpendling

Arbetslösa som börjar pendla för att de får arbete i en annan kommun är vanligast i kommuner som har eller har haft hög arbetslöshet eller där det finns bra förutsättningar för pendling.

Regioner där man finner hög arbetsutpendling är södra Storstockholm, stora delar av Skåne, Västmanland och nordöstra Norrbotten. Låg arbetsutpendling finner man främst i mellersta Götaland samt stora delar av Västerbotten och Västernorrland (se karta 6 på sidan 19).

Bland kommunerna med högst andel nya arbetsutpendlare hittar vi Dorotea i topp med ett index på 297 (se tabell 3 på sidan 19). För att vara en Norrlandskommun så ligger grannkommunernas huvudorter inom rimliga pendlingsavstånd till Dorotea. Arbetslösheten var tidigare väldigt hög, men har idag sjunkit ned till mer måttliga nivåer. När konjunkturen vände i slutet av 1990-talet så har tidigare arbetslösa i ökad utsträckning börjat pendla till andra kommuner. Även karriärutpendlandet är högt i förhållande till andra Norrlandskommuner.

Flertalet av de andra kommunerna som har hög andel arbetspendlare har eller har haft hög arbetslöshet. Undantagen i tabell 3 utgörs av ett antal kommuner där möjligheten till pendling är stor och där arbetslösa förhållandevis lätt kunnat hitta arbete i en grannkommun, exempelvis Burlöv, Botkyrka, Ale och Skurup.

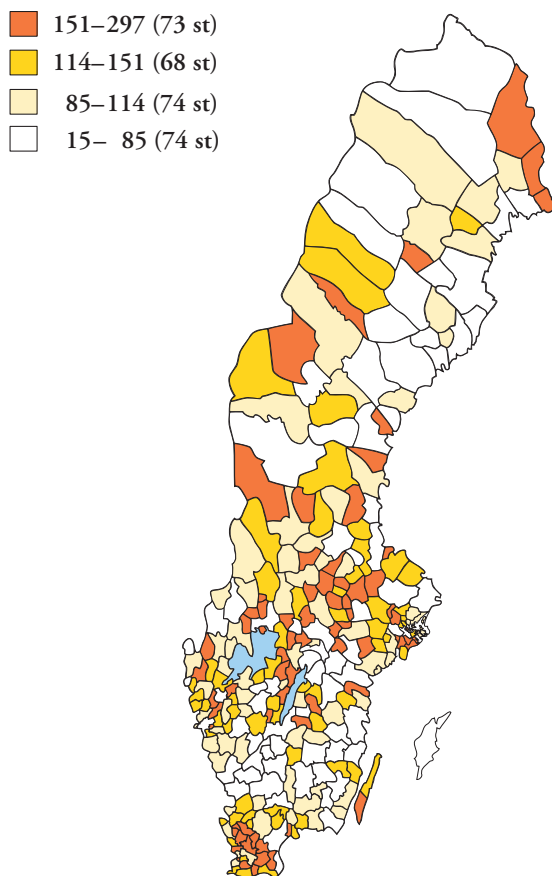
Pendlingen är ofta låg i glesbygdskommuner, men arbetsutpendlingen utgör ett undantag då flertalet av dessa ligger över genomsnittet för riket.

Tabell 2 • Kommuner med hög andel nya boendeutpendlare i förhållande till nattbefolkningen år 2000; index Riket = 100

Kommun	Lokal arbetsmarknad	Boendeutpendlare
Sundbyberg	Stockholm	352
Solna	Stockholm	349
Burlöv	Malmö	314
Vaxholm	Stockholm	293
Partille	Göteborg	275
Söderköping	Norrköping	257
Vännäs	Umeå	252
Värmdö	Stockholm	250
Nacka	Stockholm	249
Hammarö	Karlstad	249
Vellinge	Malmö	245
Mölndal	Göteborg	240
Nykvarn	Stockholm	232
Huddinge	Stockholm	231
Danderyd	Stockholm	227
Härryda	Göteborg	226
Lekeberg	Örebro	225
Staffanstorps	Malmö	222
Salem	Stockholm	217
Lidingö	Stockholm	216
Ekerö	Stockholm	211
Timrå	Sundsvall	207
Lomma	Malmö	206
Ale	Göteborg	206
Tyresö	Stockholm	200

Källa: Svenska Kommunförbundet och SCB.

Karta 6 • Nya arbetsutpendlare i förhållande till nattbefolkningen år 2000; index Riket = 100

Källa: Svenska Kommunförbundet och SCB.

Ett slående undantag från detta är dock Arjeplog som har den allra lägsta arbetsutpendlingen med ett index på 16. Arbetslösheten i Arjeplog är den lägsta i Norrbotten, vilket kan bero på utvecklingen av biltestning i kommunen. En låg andel arbetsutpendlare hittar man också i ett flertal kommuner i Småland med bra arbetsmarknad samt i ett antal större städer som befolkningsmässigt dominerar sina regioner, exempelvis Halmstad, Växjö, Umeå, Örnsköldsvik och Skellefteå (se tabell C i bilaga 1).

Om arbetsmarknaden i en kommun utvecklas negativt är ökad utpendling oerhört viktig för att kunna behålla befolkningen. Det finns exempel på kommuner där företagsnedläggningar lett till

Tabell 3 • Kommuner med hög andel nya arbetsutpendlare i förhållande till nattbefolkningen år 2000; index Riket = 100

Kommun	Lokal arbetsmarknad	Arbetsutpendlare
Dorotea	Dorotea	297
Orsa	Mora	296
Boxholm	Linköping	281
Storfors	Karlskoga	277
Karlsborg	Skövde	265
Burlöv	Malmö	265
Botkyrka	Stockholm	254
Gagnef	Falun–Borlänge	251
Bjuv	Helsingborg	250
Åstorp	Helsingborg	244
Timrå	Sundsvall	241
Forshaga	Karlstad	231
Ljusnarsberg	Ludvika	228
Ale	Göteborg	227
Skurup	Malmö	226
Pajala	Pajala	223
Sundbyberg	Stockholm	219
Klippan	Helsingborg	217
Haparanda	Haparanda	215
Solna	Stockholm	213
Tomelilla	Simrishamn–Tomelilla	206
Älvkarleby	Gävle	204
Norberg	Fagersta	202
Arboga	Köping	201

Källa: Svenska Kommunförbundet och SCB.

stora befolkningsminskningar, men också kommuner där befolkningen bara minskat marginellt och utpendlingen istället ökat kraftigt. Även staden tjänar på arbetsutpendling eftersom kostnaden för arbetslöshet minskar. De främsta fördelarna för inpendlingskommunen är den ökade tillgången på arbetskraft som i sig också kan generera ytterligare arbetstillfällen i kommunen.

Högt karriärutpendlande i Stockholm och Skåne, men måttligt i Göteborg

Andelen boendeutpendlare och arbetsutpendlare varierade ganska mycket mellan olika kommuner, medan andelen karriärutpendlare i högre grad fanns samlade inom ett smalare intervall. Mer än

200 kommuner avvek inte med mer än 30 procentenheter från riksgenomsnittet.

Karriärutpendlande innebär att man har arbete, men hittat ett i något avseende bättre jobb i en annan kommun. Ett högt karriärutpendlande hittar vi främst i Stockholmsregionen inklusive de delar av Uppland, Södermanland och Västmanland som gränsar till Stockholm, stora delar av Skåne samt i flera av kommunerna i Jämtland. Däremot var karriärutpendlandet mer måttligt i Göteborgsområdet. Första kommunen i Göteborgs LA – Mölndal – hittar vi först på 46:e plats med ett index på 115 (se karta 7).

Under den period som Sverige var uppbyggt kring industriverksamhet var den glesa befolkning-

en ingen avgörande nackdel, men kunskapssamhällets snabba framväxt har medfört att själva storleken på arbetsmarknaderna är en konkurrensfördel. På grund av den glesa befolkningen i Sverige har ofta utbudet och efterfrågan av arbetskraft svårt att mötas. Vi skulle behöva såväl fler arbetskraftsutbyten som högre flyttningsbenägenhet, men vi svenskar är relativt obenägna att flytta, speciellt efter att vi fyllt 30 år. Karriärpendling är den form av pendling som är allra viktigast för arbetsmarknadens dynamik och funktionalitet. Idéer som sprids, nya erfarenheter och utvidgade kontaktnät är några positiva effekter som arbetskraftsutbyten kan föra med sig; något som gagnar såväl individen som företag och samhället i övrigt.

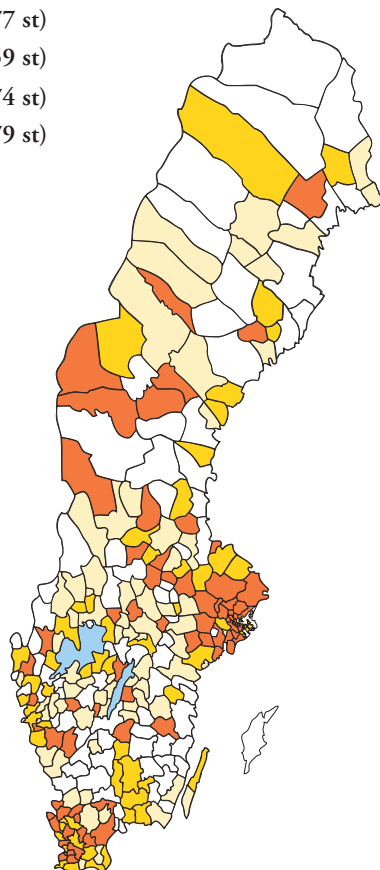
Tre kommuner som förlorat många arbetstillfällen under perioden 1995–2000 är Arboga, Bengtsfors och Karlsborg. I Arboga och Karlsborg var arbetsutpendlingen mycket hög, men i Bengtsfors dominerade karriärutpendlingen. Detta beror framför allt på att de 860 personer som blev uppsagda i samband med nedläggningen av Lear Corporation år 1999 i Bengtsfors fick avgångsvederlag istället för arbetslöshetsersättning under ett år och blev i vår statistik därmed inte definierade som arbetslösa (se även Definitioner på sidan 9). Att uppsagda fått avgångsvederlag kan givetvis ha påverkat statistiken även i andra kommuner som drabbats av företagsnedläggningar under åren 1999 och 2000.

Av de kommuner där andelen karriärutpendlare var mer än 25 procent högre än riksgenomsnittet ligger ungefär hälften i Stockholms län eller Skåne. En hög andel karriärutpendlare fanns också bland en del små och ofta ganska attraktiva boendekommuner som exempelvis Rättvik och Ödeshög.

Bland de kommuner som hade de lägsta andelarna karriärutpendlare hittade vi många industrikommuner, exempelvis Lilla Edet, Hofors, Vetlanda, Skinnskatteberg, Hylte och Fagersta. I många fall är det kommuner som haft en skaplig arbetsmarknadsutveckling, men även industrikommuner som tappat arbetstillfällen har få kar-

Karta 7 • Nya karriärutpendlare i förhållande till nattbefolkningen år 2000; index Riket = 100

- 105–406 (77 st)
- 90–105 (59 st)
- 76– 90 (74 st)
- 39– 76 (79 st)

Källa: Svenska Kommunförbundet och SCB.

riärutpendlare. Mer än hälften av industrikommunerna hade en andel som var lägre än 80 procent av genomsnittet. Utpendlingen från dessa kommuner är generellt ganska låg och det gäller speciellt karriärutpendlandet (se tabell C i bilaga 1).

Utpendlare som är nya i arbetskraften finns främst i storstadsregionerna

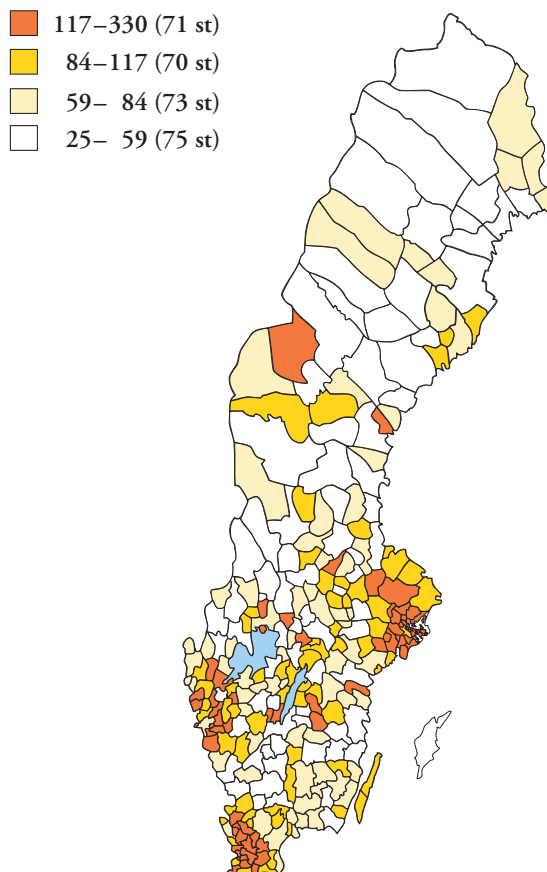
Denna kategori av utpendlare omfattar främst ungdomar som studerat och personer som är utrikes födda och inte varit så länge i Sverige. Des-

Tabell 4 • Kommuner med hög andel nya karriärutpendlare i förhållande till nattbefolkningen år 2000; index Riket = 100

Kommun	Lokal arbetsmarknad	Karriärutpendlare
Boden	Luleå	406
Bengtstors	Bengtstors	183
Stockholm	Stockholm	158
Ödeshög	Linköping	151
Nynäshamn	Stockholm	149
Sigtuna	Stockholm	141
Huddinge	Stockholm	140
Rättvik	Falun–Borlänge	138
Upplands-Väsby	Stockholm	135
Norberg	Fagersta	134
Perstorp	Perstorp	133
Österåker	Stockholm	132
Gnesta	Stockholm	131
Högsby	Oskarshamn	131
Höör	Malmö	130
Solna	Stockholm	130
Ängelholm	Helsingborg	129
Nacka	Stockholm	128
Nora	Örebro	128
Åre	Åre	128
Hörby	Malmö	128
Älvkarleby	Gävle	127
Herrljunga	Borås	126
Storfors	Karlskoga	126
Berg	Östersund	126
Lund	Malmö	125
Arboga	Köping	125

Källa: Svenska Kommunförbundet och SCB.

Karta 8 • Utpendlare som var nya i arbetskraften i förhållande till nattbefolkningen år 2000; index Riket = 100

Källa: Svenska Kommunförbundet och SCB.

sa grupper bor främst i storstadsregioner och därför dominerar dessa utpendlare där. Av de 50 kommuner som hade högst andel nya utpendlare i denna kategori är det endast Mullsjö, Lekeberg och Habo som tränger sig in bland alla storstads- och förortskommuner (se tabell C i bilaga 1).

Inpendling

De geografiska mönstren för inpendlingen är inte lika tydliga som för utpendlingen och de mönster som finns är något oväntade. Observera dock att inpendlingen kan vara överskattad i förortskommuner med liten dagbefolkningen. I kommuner med få arbetställen (det vill säga liten dagbe-

folkning) kan ett ganska litet antal inpendlare ge stort utslag.

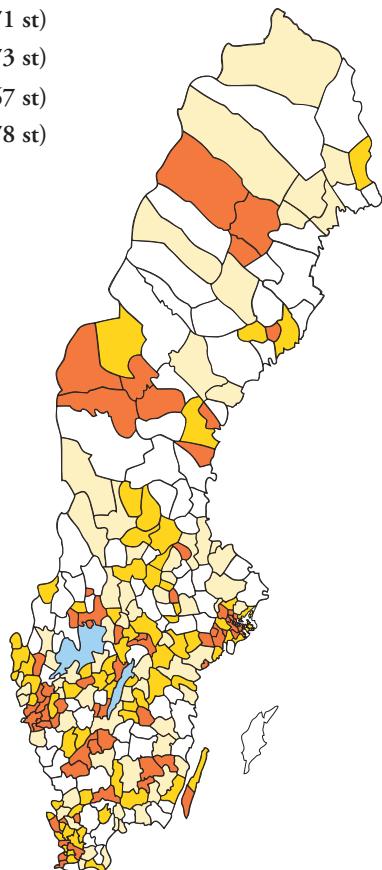
Många boendeinpendlare i kommuner med bra arbetsmarknad men liten inflyttning

En boendeinpendlare har alltså tidigare både bostad och arbetat i kommunen, men valt att bosätta sig i en annan kommun och pendla in till den tidigare boendekommunen.

De tre storstäderna har naturligtvis en stor andel boendeinpendlare. Som ensamstående bor man helst i storstaden, men när man bildar familj och får barn flyttar många ut till en förortskommun och har arbetet kvar i staden. De geografiska mönstren är annars inte så tydliga, men det

Karta 9 • Nya boendeinpendlare i förhållande till dagbefolkningen år 2000; index Riket = 100

- 100–170 (71 st)
- 84–100 (73 st)
- 67– 84 (67 st)
- 35– 67 (78 st)

Källa: Svenska Kommunförbundet och SCB.

Tabell 5 • Kommuner med hög andel nya boendeinpendlare i förhållande till dagbefolkningen år 2000; index Riket = 100

Kommun	Lokal arbetsmarknad	Boendeinpendlare
Arjeplog	Arjeplog	170
Gnosjö	Gislaved	170
Stockholm	Stockholm	161
Högsby	Oskarshamn	149
Malå	Lycksele	140
Mullsjö	Jönköping	140
Göteborg	Göteborg	140
Munkfors	Munkfors	138
Surahammar	Västerås	137
Lund	Malmö	135
Malmö	Malmö	134
Ydre	Tranås	134
Kumla	Örebro	134
Lessebo	Växjö	133
Upplands-Bro	Stockholm	131
Sundbyberg	Stockholm	130
Åstorp	Helsingborg	130
Gnesta	Stockholm	129
Berg	Östersund	128
Lidingö	Stockholm	128
Södertälje	Stockholm	125

Källa: Svenska Kommunförbundet och SCB.

finns ett antal mindre geografiska kluster där boendeinpendlingen är hög; nordvästra delarna av Västra Götaland, ett antal kommuner i Jönköpings län, delar av Jämtland samt Arvidsjaur, Arjeplog och Malå (se tabell 5).

Arjeplog hade den allra högsta andelen boendeinpendlare och även grannkommunerna Malå och Arvidsjaur låg högt. Det är sannolikt att det rör sig om en del säsongarbetare i biltestningsnäringen som är mantalsskrivna i en annan kommun, men som arbetar i någon av dessa tre under delar av året. Förutom storstäderna och några förortskommuner i dess närhet så var det främst industrikommuner som exempelvis Gnosjö, Munkfors och Surahammar, som hade stor andel boendeinpendlare. Man arbetar i kommunen, men har valt att bosätta sig i en grannkommun.

Låg andel boendeinpendlare fanns främst i kommuner där pendlingsavstånden är stora, exempelvis Torsby och Skellefteå. Förutom runt storstäderna är det få som tidigare bott och arbetat i samma kommun som flyttar till en grannkommun om pendlingsavståndet till arbetet blir mycket stort (se tabell D i bilaga 1).

Bra arbetsmarknad ger stor andel arbetsinpendlare

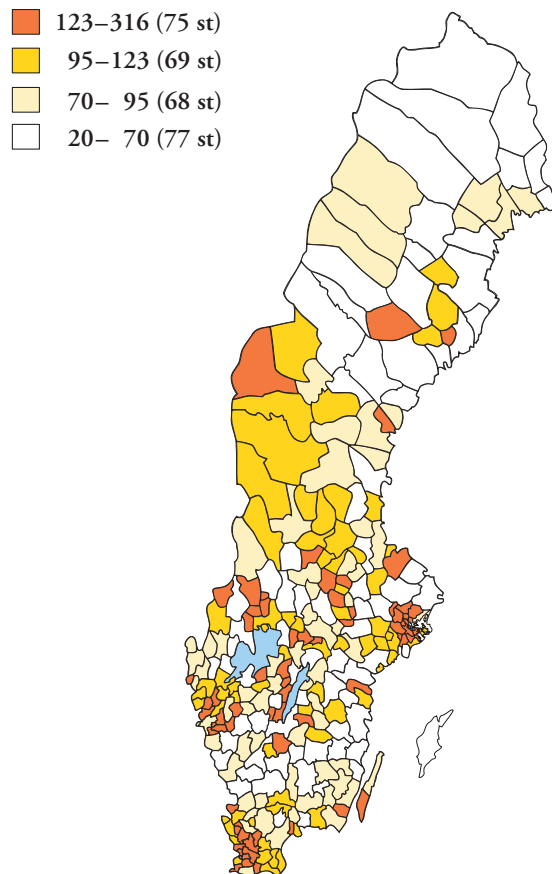
Statistiken visar på ett klart samband mellan bra arbetsmarknad och många arbetsinpendlare.

Förutom i storstäderna är de geografiska mönstren inte speciellt påtagliga. Det är sällan att hela län har en bra arbetsmarknad utan ofta är det en eller ett par kommuner i en region som drar till sig pendlare. Det finns några små geografiska kluster med hög arbetsinpendling längst Vätterns västra sida samt i delar av Örebro och Värmlands län samt vid gränsen mellan Västmanland och Dalarna (se karta 10).

Kungsör hade den klart högsta andelen nya arbetsinpendlare – mer än tre gånger större än riksgenomsnittet. Dagbefolkningen ökade med hela 20 procent under perioden 1995 till 2000. Den goda arbetsmarknadsutvecklingen beror främst på en teletjänstcentral (Transcom) med nu 300 anställda som etablerade sig i Kungsör under slutet av 1990-talet. Samtidigt hade flera av grannkommunerna ganska dålig arbetsmarknadsutveckling, vilket förstärkte inpendlingen till Kungsör. Dessutom har kommunikationerna till Kungsör förbättrats i takt med utbyggnaden av Mäljarbanan och Svealandsbanan. Andra små kommuner med många arbetsinpendlare var Habo, Åstorp, Lilla Edet, Töreboda, Mörbylånga, Forsåga, Bjuv, Vaggeryd, Sotenäs, Tibro, Vårgårda och Torsås (se tabell 6 på sidan 24 samt tabell D i bilaga 1).

Låg andel nya arbetsinpendlare hittar vi främst i kommuner som haft dålig arbetsmarknadsutveckling som Karlsborg och Haparanda samt paradoxalt nog i kommuner där hela regionen haft bra utveckling av arbetsmarknaden som ett

Karta 10 • Nya arbetsinpendlare i förhållande till dagbefolkningen år 2000; index Riket = 100

Källa: Svenska Kommunförbundet och SCB.

flertal kommuner i mellersta Götaland. Skälet till att kommunerna i Götaland har låg arbetsinpendling kan bero på att samtliga kommuner i regionen har låg arbetslöshet. Om antalet arbetslösa i en hel region är lågt är även antalet möjliga arbetsinpendlare lågt.

Många karriärinpendlare till Sundbyberg och Solna

Karriärinpendlarna riktar ofta näsan mot storstadsområden. Av de 50 kommuner som hade de största andelarna karriärinpendlare så var det endast åtta som inte fanns i Stockholms och Göteborgs lokala arbetsmarknader eller i Skåne. Förutom inpendlingen till storstäderna finns det få

Tabell 6 • Kommuner med låg andel nya arbetsinpendlare i förhållande till dagbefolkningen år 2000; index Riket = 100

Kommun	Lokal arbetsmarknad	Arbetsinpendlare
Kungsör	Köping	316
Sundbyberg	Stockholm	283
Burlöv	Malmö	237
Habo	Jönköping	224
Staffanstorps	Malmö	220
Salem	Stockholm	219
Partille	Göteborg	218
Svedala	Malmö	213
Härnäs	Göteborg	209
Danderyd	Stockholm	206
Åstorp	Helsingborg	204
Vellinge	Malmö	202

Källa: Svenska Kommunförbundet och SCB.

tydliga geografiska mönster, förutom en låg andel karriärinpendlare i Värmland och Norrbotten (se karta 11).

De kommuner som främst bryter sig in bland storstadskommunerna med hög andel nya karriärinpendlare är Norberg, Vänersborg, Habo, Vaggeryd, Hallsberg, Grästorp, Kumla och Malung. Även Tierp och Strängnäs, som ligger i utkanten av Stockholms lokala arbetsmarknad, kan nämnas. Längst ned på listan kommer Strömsund och Pajala med ett index runt 20 (se tabell 7 samt tabell D i bilaga 1).

Många befolkningsmässigt små kommuner i Norrland och i de västra delarna av Svealand har problem med att få tag på kvalificerad arbetskraft. Att öka karriärflyttning eller karriärinpendling är för dessa regioner väldigt viktigt. Det finns några områden i Norrland där karriärinpendlingen trots allt är något högre än i andra delar av Norrland, främst delar av Jämtland, Västerbotten och Dalarna. Är det tillfälligheter eller finns det något att lära av dessa kommuner?

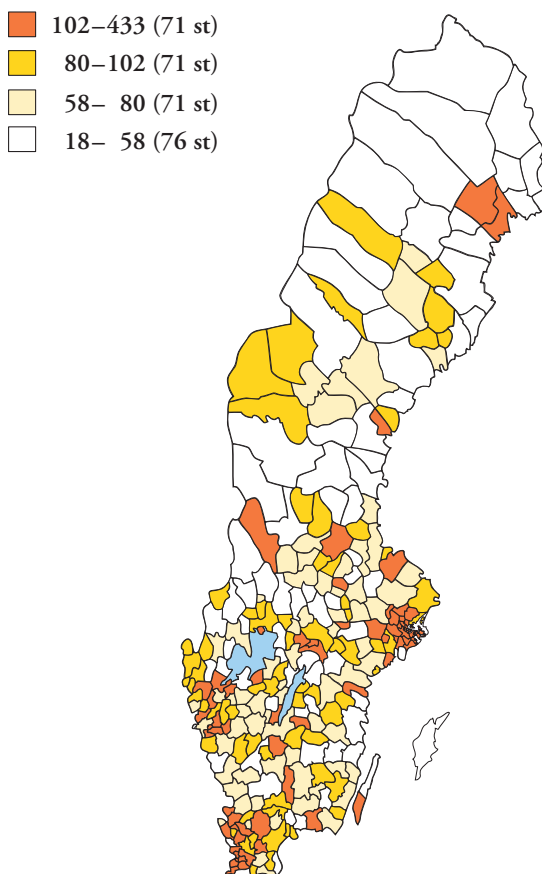
För den sista kategorin av inpendlare – nya i arbetskraften – hänvisar vi till tabell D i bilaga 1.

Kommuner med hög inpendling totalt sett har ofta också en hög andel inpendlare som är nya i arbetskraften.

Pendlingsmönster i kommungrupper

Tidigare i kapitlet har vi undersökt in- och utpendlingen ur ett geografiskt perspektiv. I detta avsnitt studerar vi pendlingsmönster utifrån kommungrupper (se Definitioner på sidan 9). Denna indelning baseras på uppgifter om folkmängd, läge, tätortsgrad, invånartäthet, pendling och näringsstruktur istället för geografi. I bilaga 2 finns en förteckning över vilka kommuner som ingår i respektive kommungrupp.

Karta 11 • Nya karriärinpendlare i förhållande till dagbefolkningen år 2000; index Riket = 100

Källa: Svenska Kommunförbundet och SCB.

Tabell 7 • Kommuner med hög andel nya karriärinpendlare i förhållande till dagbefolkningen 2000; index Riket = 100

Kommun	Lokal arbetsmarknad	Karriärinpendlare
Sundbyberg	Stockholm	432
Solna	Stockholm	368
Mölndal	Göteborg	275
Sollentuna	Stockholm	272
Danderyd	Stockholm	258
Burlöv	Malmö	254
Täby	Stockholm	220
Nacka	Stockholm	219
Upplands Väsby	Stockholm	215
Huddinge	Stockholm	206
Partille	Göteborg	194
Lidingö	Stockholm	193
Luleå	Luleå	184
Lomma	Malmö	176
Järfälla	Stockholm	173
Norberg	Fagersta	173
Lund	Malmö	167
Tierp	Stockholm	162
Botkyrka	Stockholm	159
Svedala	Malmö	156
Härryda	Göteborg	156
Nykvarn	Stockholm	151
Upplands-Bro	Stockholm	151
Bollebygd	Göteborg	151

Källa: Svenska Kommunförbundet och SCB.

Små kommuner nära en större stad har hög utpendling

I Stockholm, Göteborg och Malmö är framförallt karriärutpendlingen hög. Många som bor i storstäder är högt utbildade och ofta mer benägna än andra grupper att byta arbete. Dessutom är möjligheten att pendla större i storstäder. Boendependlingen är däremot låg eftersom det är ovanligt att flytta till ett dyrt boende i en storstad och arbeta någon annanstans. Arbetsutpendlingen är låg eftersom arbetslösheten är låg i storstäderna.

Allra högst var boendependlingen från förortskommuner. Inte överraskande eftersom det är

vanlig att familjer med barn flyttar från en lägenhet i en storstad till en villa i en förortskommun och därmed börjar pendla. Arbetsutpendlingen liksom utpendlingen bland dem som var nya i arbetskraften var också hög. Detta beror sannolikt på att det bor många tidigare studerande ungdomar och utrikes födda som har dålig anknytning till arbetsmarknaden i förortskommuner.

Från kommungruppen större städer var utpendlingen generellt låg. I denna kategori ingår många residensstäder som dominerar en region befolkningsmässigt. Grannkommunerna är ofta små och med få arbetsplatser. Därför är inpendlingen till större städer högre än det omvända.

Många industrikommuner har låg utpendling. Flera av dessa har haft bra utveckling av arbetsmarknaden under slutet av 1990-talet och dragit till sig pendlare i högre utsträckning än många andra mindre kommuner. Att utpendlingen är låg kan eventuellt också förklaras med att det historiskt sett varit ovanligt att pendla från industrikommuner till arbeten i andra kommuner.

Med tanke på de långa avstånden för pendling i många glesbygdskommuner var siffrorna för utpendling överraskande höga. Hög arbetslöshet kan kanske förklara den höga arbetsutpendlingen, men även karriärutpendlingen var förhållandevis hög. En förklaring kan vara arbetslösa som säsongarbetar i andra kommuner. I en del Norrlandskommuner finns exempelvis en överrepresentation av män som pendlar till arbeten inom byggnadsbranschen.

Att utpendlingen är hög för landsbygdskommuner och övriga mindre kommuner kan förklaras av samma orsaker som att utpendlingen är stor från förortskommuner. Framförallt är mindre kommuner som ligger nära en större stad ofta populära boendekommuner för barnfamiljer. Jämfört med riksgenomsnittet är boendependlingen avsevärt högre i landsbygdskommuner. Många barnfamiljer medför också stor andel ungdomar och därmed hög utpendling för dem som var nya i arbetskraften (se tabell 8).

Tabell 8 • Indextal för fyra kategorier av utpendlare fördelat på kommungrupper år 2000; vägt index, Riket = 100

Kommun- grupp	Utpendling			
	boende	arbete	karriär	ny i arbetskraften
Storstäder	64	79	135	93
Förortskommuner	207	145	113	206
Större städer	70	67	83	70
Medelstora städer	81	103	99	78
Industrikommuner	79	102	81	70
Landsbygdskommuner	115	120	84	93
Glesbygdskommuner	78	119	88	64
Övr. större kommuner	96	115	96	84
Övr. mindre kommuner	132	145	93	102
Hela riket	100	100	100	100

Källa: Svenska Kommunförbundet och SCB.

Inpendlingen riktar sig främst mot storstäder och förortskommuner

Inpendlingen är naturligtvis hög till storstäder och även till ett antal förortskommuner med många arbetsplatser. Siffrorna för de övriga kommungrupperna är avsevärt lägre och ligger också inom ett ganska smalt intervall. Storstädernas boendeinpendling är den andra sidan av myntet av förortskommunernas höga boendeutpendling. Många vuxna med barn flyttar till förortskommuner, men har kvar sina jobb i storstäderna.

Industrikommuner har ganska hög boende- och arbetsinpendling. Detta visar dels att arbetsmarknaden inom verkstadsindustrin var bra under år 2000, dels att en del industrikommuner inte är så populära som boendekommuner.

Karriärinpendlingen är låg i glesbygdskommuner. Detta beror på en kombination av låg efterfrågan och stora avstånd, men också på att viss typ av arbetskraft är svår att få dit när den väl behövs. Det är inte ovanligt med tillfälliga lösningar som exempelvis »stafettläkare« för att klara bemanningen i glesbygdskommuner (se tabell 9).

Tabell 9 • Indextal för fyra kategorier av inpendlare fördelat på kommungrupper år 2000; vägt index, Riket = 100

Kommun- grupp	Inpendling			
	boende	arbete	karriär	ny i arbetskraften
Storstäder	151	111	106	147
Förortskommuner	107	175	214	197
Större städer	84	74	79	64
Medelstora städer	74	87	80	68
Industrikommuner	90	92	71	70
Landsbygdskommuner	70	90	72	69
Glesbygdskommuner	77	85	64	51
Övr. större kommuner	75	86	78	67
Övr. mindre kommuner	85	103	79	74
Hela riket	100	100	100	100

Källa: Svenska Kommunförbundet och SCB.